

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Vefsn kommune

Kraftbåren snuoperasjon og eldreomsorgsløftet

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av en skattesvak, kraft- og industripregert Helgeland-kommune som gikk reelt i minus i 2024 og nå kjører en drifts- og kraftbåren resultatforbedring. Stikk i strid med ekstern fagrådgivning om å bygge ned institusjon velger Vefsn politisk å pumpe 57 mill. inn i eldreomsorgen — finansiert ved å barbere de tidligere romslige oppvekstrammene. Ett funn binder rapporten: det er internkontrollen i tildelingen, ikke pengebruken, som er den svakeste lenken.

+13,9 mill

pleie og omsorg over behov (2025) — snudd fra –12,4 mill under behov i 2024 etter 57-mill.-løftet til eldreomsorgen (kap. 2)

0,0 %

netto driftsresultat 2025 — kraftig forbedring fra reelt underskudd i 2024; alle tre handlingsregler var brutt (kap. 5)

+18,3 mill

sosialhjelp over behov (2025) — flyktning-/Ukraina-drevet rettighetsforbruk, fallende fra +33,9 mill i 2024 (kap. 3)

110,5 %

netto lånegjeld — høyt, og kraften (ikke et finansfond) bærer handlingsrommet (kap. 5)

Hovedår 2025 (reviderte KOSTRA-tall, kommunekonsern); 2024 som sammenligning. Kommunenr 1824 (Nordland), ~13 481 innbyggere (folketall-nevner 2025). SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringer: **VISER** = tall med kilde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsning».

Sammendrag for kommunestyret: en villet omprioritering, ikke et utgiftsproblem

VISER Vefsn driver i 2025 **fem av sju store sektorer over behovsnivå**: sosial +18,3 mill, pleie og omsorg +13,9 mill, kommunehelse +9,2 mill, barnehage +8,0 mill og grunnskole +5,9 mill. To sektorer ligger under behov: barnevern -6,2 mill og administrasjon -0,5 mill. Det mest dramatiske skiftet er pleie og omsorg, som **snudde fra -12,4 mill under behov (2024) til +13,9 mill over (2025)**. Samtidig er økonomien snudd på topplinjen: netto driftsresultat 0,0 % (mot et reelt underskudd i 2024), disposisjonsfond 7,9 %, netto lånegjeld 110,5 %.

TOLKNING Vefsn er en **skattesvak, kraft- og industripreget Helgeland-kommune** som gikk reelt i minus i 2024 (alle tre handlingsregler brutt) og nå kjører en **drifts- og kraftbåren** resultatforbedring. Handlingsrommet kommer ikke fra et finansfond à la Asker, men fra høye kraftinntekter (~65,4 mill, 3,81 %) + statlig inntektsutjevning + eiendomsskatt i hele kommunen. PLO-over-behov er ikke primært en indikasjon på effektiviseringspotensial — det er en **politisk villet kapasitetsoppbygging**: 57 mill. tilført eldreomsorgen i 2024, utbygging av Fredlundskogen (+8 plasser fra 2028) og årsverksvekst, stikk i strid med ekstern fagrådgivning (Agenda Kaupang) om å bygge ned institusjon. Sosial- og kommunehelse- avvikene er eksogent drevet (flyktningbosetting; sykehus som mister akuttfunksjon), ikke styringssvikt.

2024 → 2025-utviklingen. Behovsbildet er omformet av en villet omprioritering fra yngre til eldre: **pleie og omsorg snudde fra under (-12,4) til over (+13,9) behov** etter 57-mill.-løftet, mens de tidligere romslige oppvekstbuffene ble barbert ned — grunnskole fra +20,4 til +5,9 og barnehage fra +13,6 til +8,0. Sosial falt fra +33,9 til +18,3 (flyktning-toppen normaliseres), kommunehelse steg fra +6,6 til +9,2 (tapt refusjon + ny legevaktsdrift), barnevern gikk dypere under (-1,8 til -6,2), administrasjon fra -6,4 mot null (-0,5). 2025 er hovedåret; 2024 vises som sammenligning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	-12,4	+20,4	+13,6	+6,6	+33,9	-1,8	-6,4
2025 (revidert)	+13,9	+5,9	+8,0	+9,2	+18,3	-6,2	-0,5

Hovedbildet i fem punkter

- Villet eldreomsorgsløft.** PLO snudde fra under til over behov etter 57-mill.-løftet og institusjons-utbygging — politisk villet kapasitetsoppbygging, ikke indikasjon på effektiviseringspotensial (kap. 2).
- Sosialhjelp er eksogent drevet** (+18,3 mill over behov) — flyktning-/Ukraina-bosetting og dyrtid, rettighetsforbruk kommunen i liten grad styrer; fallende fra +33,9 i 2024 (kap. 3).
- Kommunehelse tynges av sykehusnedbygging** — tapt ressurskrevende-refusjon + ny legevaktsdrift etter at Vefsn sykehus mistet akuttfunksjon (kap. 3).
- Oppvekst ble kuttområdet** — 13 mill kuttet i oppvekst/kultur, eksplisitt omdisponert til eldreomsorgen (kap. 4).
- Drifts- og kraftbåren soliditet** — 2024 var et reelt underskuddsår; handlingsrommet hviler på kraft (~65,4 mill) + inntektsutjevning + eiendomsskatt, ikke et finansfond (kap. 5).

Det viktigste skillet i rapporten. Vefsn har ikke primært et bredt utgiftsproblem. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **er det riktig** å bygge opp institusjonskapasitet stikk i strid med ekstern fagrådgivning som anbefalte det motsatte — og **hvor robust** er en snuoperasjon som hviler på kraft- inntekter og inntektsutjevning snarere enn et fritt fond. Og over alt: to tilsyns-/revisjonssaker peker på at den svakeste lenken er internkontrollen i tildelingen, ikke pengebruken (kap. 5).

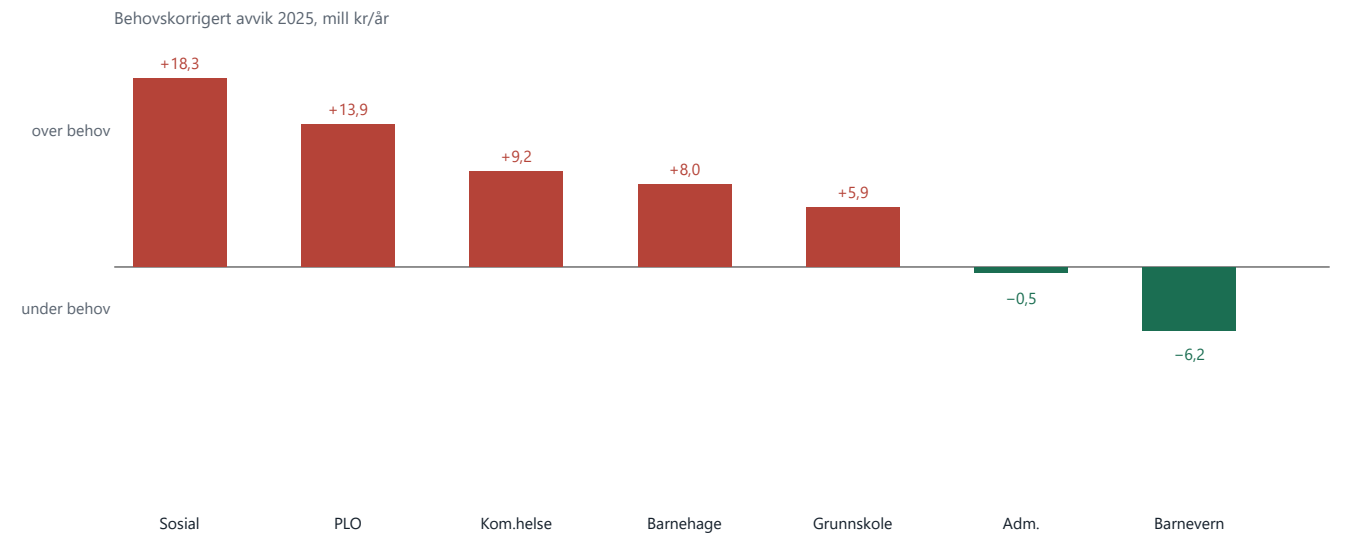
Sammenligningsgrunnlag PLO netto: Landet uten Oslo (2024 27 195 → 2025 28 582 kr/innb). Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteriene. Kapittel 5 dokumenterer metode, kilder og forbehold — herunder ærlige hull (Vefsn egen årsmelding 2025 ikke lokalisert; eksakt 2025-NDR ikke verifisert mot VISERs 0,0 %).

1 · Det behovskorrigerte bildet: fem sektorer over behov, en villet omprioritering

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) ligger Vefsn i 2025 over behovsnivå på fem av sju sektorer. Det mest markante skiftet fra 2024 er pleie og omsorg, som snudde fra under til over behov:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Sosial	+18,3	1 360	+33,9	over behov, fallende
Pleie og omsorg	+13,9	1 032	-12,4	snudde under → over
Kommunehelse	+9,2	684	+6,6	over behov, dypere
Barnehage	+8,0	593	+13,6	over behov, fallende
Grunnskole	+5,9	441	+20,4	over behov, kraftig ned
Administrasjon	-0,5	-35	-6,4	nær behov
Barnevern	-6,2	-458	-1,8	under behov, dypere

2025 hovedår (reviderte tall, kommune konsern); 2024 som sammenligning. Forventet = behovsindeks × landssnitt; positivt avvik = over behovsnivå. Folketall-nevner 2025 = 13 481.

TOLKNING Mønsteret er ikke bredt overforbruk på alle fronter, men en **villet omprioritering**: de tidligere romslige oppvekstbuffrene (grunnskole, barnehage) er bevisst barbert ned, mens pleie og omsorg er løftet kraftig opp. To av over-behov-sektorene — sosial og kommunehelse — er *eksogent* drevet (flyktningbosetting; bortfall av sykehusets akuttfunksjon), ikke lokale prioriteringsvalg. «Ostehøvel» er derfor feil verktøy: det meste av over-behov-bildet er enten politisk villet kapasitetsoppbygging eller rettighetsforbruk kommunen i liten grad styrer, ikke en indikasjon på effektiviseringspotensial. Det reelle analyse-spørsmålet er konsentrert til PLO-strukturen (kap. 2) og til soliditetens kraftavhengighet (kap. 5).

To kvalitative forbehold til behovsbildet. For det første: at en sektor ligger over behov betyr ikke automatisk effektiviseringspotensial — i PLO er over-behov i 2025 i hovedsak en *villet* ressursøkning (57 mill. + årsverksvekst), og en ekstern fagrapport (Agenda Kaupang) anbefalte faktisk å bygge NED institusjon. For det andre: barnevernets mindreforbruk (−6,2) skyldes at tjenesten har unngått dyre statlige institusjonsplasseringer — et avvik med innebygd oppsiderisiko (to nye plasseringer er allerede flagget), ikke en varig effektivitetsgevinst.

2 · Pleie og omsorg: et villet eldreomsorgsløft, mot ekstern fagrådgivning

VISER Vefsn PLO-brutto er **41 975 kr/innb** i 2025, og behovskorrigert ligger PLO +13,9 mill over behov — snudd fra –12,4 mill under behov i 2024 (kap. 1). Strukturen er institusjonstung med høy enhetskostnad per plass:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTALL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	41 975	Lønn, kr/innb	33 193
— Institusjon (253+261)	17 416	Kjøp fra private, kr/innb	3 652
— Hjemmebaserte (254+257+258)	21 881	Refusjon ressurskrevende, kr/innb	4 534
herav bofellesskap (257)	13 448	Brutto per institusjonsplass, kr	2 047 270
		Andel 80+ langtidsopphold	8,2 %

Landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketall-nevner 2025 = 13 481.

TOLKNING Den klareste enkeltdriveren bak snuet fra under til over behov er at kommunen i 2024 **tilførte 57 mill. kroner til eldreomsorgen**, som slår inn i 2025-tallene. Vefsn **ekspanderer institusjon** — utbygging av Fredlundskogen, +8 plasser fra 2028 — stikk i strid med Agenda Kaupangs anbefaling om å styrke hjemmebaserte tjenester og bygge NED institusjonsplasser. Strukturen er allerede institusjonstung (17 416 kr/innb institusjon, brutto per plass 2 047 270 kr) ved relativt lav andel 80+ på langtidsopphold (8,2 %). Overbehov i PLO er derfor i hovedsak **politisk villet kapasitetsoppbygging + årsverksvekst** (ramme 30: 568,6 → 579,1 årsverk, drevet av heltidskrav), ikke nødvendigvis en indikasjon på effektiviseringspotensial.

Spenningen kommunestyret må eie. En ekstern fagrapport anbefalte å vri tjenestene mot hjemmebaserte og legge ned institusjonsplasser; kommunen gjør det motsatte og binder kostnader i ny institusjonskapasitet. Dette er et legitimt politisk valg, men det *låser* driftsutgiftene oppover i mange år og gjør PLO mindre fleksibel den dagen kraft- eller inntektsutjevning bildet svekkes. Den indikasjonen på effektiviseringspotensial som finnes, ligger i miksen institusjon vs. hjemmebaserte og i enhetskostnaden per plass — ikke i å presse bemanningen mot forsvarlighetsgulvet, som tilsynssaken (kap. 5) viser allerede er en risiko i Vefsn.

3 · Sektorene over behov: flyktningbosetting og en sykehusnedbygging kommunen ikke styrer

VISER To av over-behov-sektorene — sosial (+18,3 mill) og kommunehelse (+9,2 mill) — forklares av forhold utenfor kommunens kontroll, ikke av slapp styring.

Sosial: +33,9 → +18,3 mill — flyktning-/Ukraina-drevet

TOLKNING Sosialtjenesten hadde ~15,4 mill. merforbruk i 2024, knyttet direkte til bosetting av et stort antall flyktninger (80 vedtatt bosatt i 2025, mye Ukraina), dekket dels av integreringstilskudd/flyktningefond. Gjennom 2025 økte pågangen på økonomisk sosialhjelp «betydelig» — så mye at NAV Vefsn ikke klarte å yte tjenester innen Statsforvalterens frist for «rimelig tid». Sosialhjelp og kvalifiseringsprogram er **lovbestemte rettigheter** der kommunalt budsjett «ikke er en faktor». Avviket er altså **eksogent drevet** (flyktninger + dyrtid), ikke styringssvikt — og det fallende avviket 2024→2025 følger normaliseringen av flyktning-toppen og integreringstilskuddene.

Kommunehelse: +6,6 → +9,2 mill — tapt refusjon + ny legevaktsdrift

TOLKNING I 2024 hadde helsetjenesten et reelt merforbruk på ~7,3 mill. som ikke lot seg dekke, fordi refusjonen for ressurskrevende brukere kom inn **8,2 mill. lavere** enn budsjettet (klienter falt bort + nye beregningsregler). I tillegg tok kommunen **legevaktsformidlingen tilbake til egen drift fra 01.12.2025** (~4 årsverk, ~5,3 mill./år) etter at **Vefsn sykehus mistet akuttfunksjon**. Dette er en strukturell, sykehusdrevet kostnadsøkning på kommunehelse — drevet av nedbygging på Helgeland, ikke av lokal raushet.

Hvorfor over-behov her ikke er overforbruk. Begge sektorene løftes av drivere kommunen i liten grad rår over: nasjonal/regional flyktningbosetting og en sykehusstruktur som forvitrer. En eventuell indikasjon på effektiviseringspotensial ligger ikke i ytelsesnivået (som er rettighetsstyrt), men i å redusere de bakenforliggende driverne — arbeidsretting og bosettingsoppfølging på sosialsiden, og effektiv organisering av den nye legevaktsdriften på helsesiden — der kommunen faktisk har handlingsrom.

LAG 1 Gulvet er rettighetslovgivningen. På sosialområdet kan nivået ikke fritt kuttes ned mot behovsindeksen; på helsesiden er legevaktsberedskapen en forsvarlighetsforpliktelse som ble påtvunget av at sykehuset mistet akuttfunksjonen. Begge avvikene bør derfor leses som indikatorer på reelle, delvis påførte behov — ikke som lokale prioriteringsvalg som kan reverseres med et budsjettvedtak.

4 · Sektorene under behov: barnevernets unngåtte plasseringer og det ville oppvekstkuttet

VISER To sektorer ligger under behov i 2025: barnevern (–6,2 mill) og administrasjon (–0,5 mill). Samtidig falt de tidligere store oppvekstbuffrene kraftig — grunnskole fra +20,4 til +5,9 mill og barnehage fra +13,6 til +8,0 mill.

Barnevern: –1,8 → –6,2 mill — unngåtte institusjonsplasseringer

TOLKNING Barneverntjenesten («Barneverntjenesten Indre Helgeland», vertskommune for Vefsn + Grane) har de siste årene hatt mindreforbruk fordi den har **unngått plasseringer i statlige institusjoner** — den mest direkte forklaringen på at sektoren ligger under behov og synker videre i 2025. Dette er imidlertid et avvik med **innebygd oppsiderisiko**: kommunen flagger selv to nye institusjonsplasseringer (~190 200 kr/mnd hver) som «med stor sannsynlighet vil vare ei stund», pluss flere alvorlige saker i nemnd/rett. Vefsn går dessuten ut av «Fosterhjem Helgeland»-samarbeidet fra 2027 av økonomiske grunner. Mindreforbruket er altså sårbart, ikke en varig strukturell effektivitet.

Oppvekst ble valgt som kuttområde

TOLKNING Det kraftige fallet i grunnskole- og barnehageavviket er en **bevisst nedbarbering**: budsjettet 2025–2028 (KST 11.12.2024) kuttet oppvekst/kultur med 13 mill. (+5,6 mill. videre). Kommunen omdisponerer eksplisitt fra «yngre aldersgrupper» til eldreomsorgen — den samme omprioriteringen som løfter PLO i kap. 2. Kuttet traff kulturskolen/kultursektoren hardt og skapte lokal debatt i Mosjøen. Administrasjon (ramme 10) er allerede mager og beveger seg fra –6,4 mot null (–0,5), et tegn på at den tidligere innsparingen på administrasjon er i ferd med å tømmes ut som handlingsrom — omstillingstrykket dreies nå mot tjenestesektorene.

Den samlede logikken. Vefsn 2025-bilde er én sammenhengende bevegelse: penger flyttes *fra* de tidligere romslige oppvekstrammene og en mager administrasjon *til* eldreomsorgen, samtidig som barnevernet midlertidig holder igjen ved å unngå dyre plasseringer. Det gjør profilen forståelig, men også sårbar: hvis barnevernets plasseringsbehov slår inn, og oppvekst er kuttet til beinet, smalner handlingsrommet raskt — særlig fordi soliditeten er kraft- og driftsbåren, ikke fondsbåren (kap. 5).

5 · Soliditet, internkontroll, metode og forbehold

FINANSINDIKATOR 2025	VERDI	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat (% av driftsinnt.)	0,0	snudd fra reelt underskudd i 2024 (–1,9 % konsern / –39,6 mill kommunekasse)
Disposisjonsfond (% av driftsinnt.)	7,9	fallende; kommunens egne konserntall 9,0 % (2024), 12,2 % (2023)
Netto lånegjeld (% av driftsinnt.)	110,5	høyt; kommunens «gjeldsgrad» 123 % (2024, konsern, bredere mål)
Sykefravær (legemeldt, ansatte)	7,3 %	noe under landssnitt 7,7 % (se forbehold/HULL)

Reviderte tall (KOSTRA, kommunekonsern). Kraftinntekter ~65,4 mill (3,81 %): konsesjonskraft 29,9 mill, vindkraft-produksjonsavgift 18,3 mill, utbytte 12 mill.

Soliditeten er drifts- og KRAFTbåren — ikke fondsbåren. 2024 var et reelt underskuddsår (NDR –39,6 mill / –1,9 %; **alle tre handlingsregler brutt**). Snuoperasjonen i 2025 er en driftsbåren resultatforbedring. Handlingsrommet kommer fra **høye kraftinntekter** (~65,4 mill, 3,81 %) + statlig inntektsutjevning (skattesvak, kompensert til ~95 %) + eiendomsskatt i hele kommunen (generell sats hevet til 4,0 ‰ for 2026) — **ikke et finansfond** à la Asker. Det betyr at robustheten er betinget: faller kraftinntektene eller endres inntektsutjevningen, tæres handlingsrommet raskt, og institusjonsutbyggingen (kap. 2) er da allerede bundet.

Tilsyn og revisjon: den svakeste lenken er internkontrollen i tildelingen. Statsforvalteren i Nordland fant **lovbrudd på forsvarlighet** (hol. § 4-1) — en demenssyk mann uten oppfølging i ~2 år (2021–2023) til tross for en bekymringsmelding som ikke ble fulgt opp. Forvaltningsrevisjonen 2024 (tildeling av helse-/ omsorgstjenester til barn med nedsatt funksjonsevne) fant manglende individuell plan/koordinator og dokumentasjon. Begge sakene treffer **tildelingen**, ikke pengebruken — svak internkontroll/saksbehandling, ikke overforbruk. Det er dette, ikke kronebeløpene, som er Vefsn's mest alvorlige kvalitetssignal.

VISER / TOLKNING-sillet

Gjennom hele rapporten skiller vi **VISER** (tall med kilde) fra **TOLKNING** (vurdering). De behovskorrigerte avvikene, PLO-drill-down, finansindikatorene og sektortallene er VISER. Forklaringene på PLO-snuet (57-mill.-løftet), sosial-/kommunehelse-driverne og vurderingen av soliditetens kraftavhengighet er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Avstemming mot VISER

Disposisjonsfond: VISER 7,9 % (2025) vs kommunens 9,0 % (2024) / 12,2 % (2023) — forskjellen skyldes år + konsern-/kassetall; retning (fallende) er samstemt. Netto lånegjeld: VISER 110,5 % vs kommunens «gjeldsgrad» 123 % (2024, konsern, totalgjeld inkl. selvkost) — ulike definisjoner, ikke en motsetning. Folketall er samstemt (13 475 ult. 2024; 13 491 per Q2-2025). **VISER er fasit.**

Kilder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tall, kommunekonsern (publisert 16.06.2026); behovskorrigerte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorer.

- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøkler for behovskorrigeringen.
- **Vefsn kommune** — økonomiplan 2026–2029 (vedtatt KST des. 2025), årsberetning 2024 (driverne bak 2025-avvikene).
- **Agenda Kaupang** — «Utvikling av omsorgstjenester i Vefsn» (anbefalte å bygge ned institusjon).
- **Statsforvalteren i Nordland / kontrollutvalget** — tilsyn (lovbrudd hol. § 4-1) og forvaltningsrevisjon 2024 (tildeling til barn med nedsatt funksjonsevne).

Forbehold og hull (ærlig)

1. **Vefsn egen årsmelding 2025 er ikke lokalisert.** 2025-driverne er lest av økonomiplan 2026–2029 + årsberetning 2024, ikke av et 2025-årsoppgjør. **Eksakt 2025-NDR fra kommunen selv er ikke verifisert mot VISERs 0,0 %.**
2. **Sykefravær per sektor er ikke tallfestet** i de høstede kildene; faktaarkets 7,3 % (legemeldt, hele kommunen) er ikke gjenfunnet i dokumentene og bør hentes fra Vefsn fulle HMS-/likestillingsrapport. En sykefravær-forvaltningsrevisjon finnes, men var bildebasert og ikke ekstraherbar.
3. **ROBEK er ikke bekreftet.** Handlingsreglene var brutt ved utgangen av 2024, men ingen kilde bekrefter ROBEK-innmelding. Behandles som ikke-bekreftet.
4. **PLO-drill-down** (institusjon/hjemmebaserte, kr/plass, art-fordeling) kommer fra VISER; kommunens dokumenter gir kvalitativ kontekst, men ikke en uavhengig tallmessig avstemming.
5. **JS-baserte portaler** (avdekk.no, Statsforvalterens kommunebilde) lot seg ikke høste og er ikke brukt.

Kilder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tall, kommunekonsern, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Vefsn kommunes økonomiplan 2026–2029 og årsberetning 2024 · Agenda Kaupang («Utvikling av omsorgstjenester i Vefsn») · Statsforvalteren i Nordland (tilsyn, lovbrudd hol. § 4-1) og kontrollutvalgets forvaltningsrevisjon 2024. Hovedår 2025; 2024 som sammenligning. Analysen følger VISER/TOLKNING-skillen og språkregelen om «effektiviseringspotensial».